

1875; Storch: „Řízení trestní rakouské“, díl I., 1887; Mittermaier und Liepmann: „Schwurgerichte und Schöffengerichte. Beiträge zu ihrer Kenntnis und Beurteilung“, 2. sv., Heidelberg 1908; Meerscheidt-Hüllessem: „Die Fragestellung im Schwurgericht“, Berlin 1913; Mayer: „Geschworenengericht und Inquisitionsprozeß“, München 1916; Kallab: „Učebnice trestního řízení“, Brno 1930, mimo učebnice a příručky trestních řádů.

Jaroslav Kallab.

Pořad práva.

P-em p. rozumíme postup před soudy zahájený žalobou a konaný ve formách řízení sporného. P. p. v tomto smyslu je ovšem i takto charakterizovaný postup před soudy mimořádnými; proto se namnoze mluví, chce-li se označiti postup jen před soudy řádnými, o „řádém pořadu práva“.

Úslovím p. p. je tedy naznačeno, že: a) iniciativa soudního řízení vychází výhradně od jedné strany (žalobce), a to ve formě žaloby (na rozdíl od pouhého návrhu nebo žádosti). Tím je charakterizován rozdíl p-u p. od soudního řízení nesporného;

b) i další postup závisí na vůli stran: ve případech p-u p. nejen, že nemůže býti řízení zahájeno bez vůle žalobcovy, ale nemůže v něm býti ani pokračováno proti vůli obou stran; rovněž sbírání skutkového a důkazního materiálu a předkládání jeho soudu je v prvé řadě věcí stran;

c) míněno je vždy jen řízení před soudy, nikoli řízení před správními úřady, a to i tenkrát, kdyby toto rovněž předpokládalo cosi obdobného jako je žaloba a konáno bylo ve formách podobajících se řízení spornému;

d) zahrnuta je v něm výlučně ochrana právních zájmů jednotlivcových jako takových, čímž vypadá z pojmu p-u p. postup soudů vykonávajících pravomoc trestní.

Nastupuje-li se p-em p., je podmínkou platnosti řízení takto zahájeného, aby byl pro věc, o kterou jde, p. p. přípustný. V té příčině lze říci, že p. p. je přípustný podle všeobecné normy (§ 1 jur. n.) pro všechny věci t. zv. občanské (soukromoprávní), pokud není v zákoně předepsáno, že má býti v nich postupováno v řízení nesporném (§ 1 zák. č. 100/1931 o nesp. ř.), aneb že má býti o nich rozhodováno úřady správními. Jde-li tedy o t. zv. občanskoprávní (soukromoprávní) věci, je p. p. míněn jako pravidlo a nesporné řízení nebo dokonce správní řízení jako výjimka z něho

zákonem zvlášť stanovená. Ale i jiné věci než soukromoprávní (zejména věci veřejnoprávní) mohou býti vyřizovány p-em p., ale jen tehdy, jsou-li výslovným předpisem zákonným na p. p. odkázány. Není-li tu takového výjimečného ustanovení, jsou tyto věci, jak pravíme, z p-u p. vyloučeny.

Lze tedy věc formulovati také takto: u soukromoprávních věcí je přípustnost p-u p. pravidlem a nepřípustnost jeho výjimkou, která předpokládá zvláštní předpis zákona daný buď ve prospěch sice také řízení soudního, ale nesporného, aneb ve prospěch řízení správního. Naproti tomu u všech věcí, které nejsou soukromoprávní, je vyloučení p-u p. pravidlem a přípustnost jeho výjimkou, předpokládající rovněž zvláštní předpis zákona.

Je-li p. p. nepřipustný, musí se soud buď vůbec zdržovati jakékoli činnosti (zejména patří-li věc před správní úřady) aneb musí se zdržovati alespoň postupu v řízení sporném (patří-li věc sice před soudy, ale má býti jimi vyřízena v řízení nesporném). Pochybení v tom i onom směru má za následek zmatečnost provedeného řízení i učiněného rozhodnutí. Zmatečnost tu je povinen vysloviti a řízení i rozsudek tudíž zrušiti buď týž soud, který se jí dopustil, anebo soud vyšší a jest k ní hleděti z povinnosti úřadu v každém období řízení. Ano, zmatečnost tato není zhojena vždy ani tím, že rozsudek soudní, zmatečností touto stížený, nabyl moci práva. Tato právní moc zhojí sice zmatečnost tehdy, postupoval-li soud p-em p. (v řízení sporném), ačkoli měl věc vyřídit v řízení nesporném, ale nezhojí naši zmatečnost tam, kde věc měla býti rozhodována úřady správními. Zde předpisuje totiž § 42, odst. 2., jur. n., že rozsudek soudu může i po právní moci býti zrušen nejvyšším soudem, navrhne-li to nejvyšší úřad správní, pokud tomu nevádí rozhodnutí téhož nebo jiného soudu o tomto důvodu zmatečnosti (v téže věci) učiněné a dosud závazné. Připomenouti třeba, že toto ustanovení neplatí na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Patří-li sice věc na p. p., ale je podle zvláštních zákonů odkázána před soudy mimořádné (na př. pracovní), nelze tvrditi, že tu je p. p. vůbec vyloučen, nýbrž vyloučen je tu p. p. jen před soudy řádnými. Ale tyto se musí zdržovati jakékoli činnosti zrovna tak, jako když patří věc před úřady správní, a i následky pochybení jejich jsou zcela stejné (§ 42 jur. n.). Příčinou zmatečnosti postupu i

rozhodnutí řádného soudu není to, že postupoval p-em p., nýbrž to, že vůbec jednal a rozhodoval o něčem, co je mu zvláštním zákonným předpisem odejmuto. Není-li rozhodování řádným soudem odejmuto řádným soudům zákonem, nýbrž vůlí stran, projevenou smlouvou rozhodčí (§ 577 c. ř. s.), není jednání a rozhodnutí řádného soudu proti této smlouvě učiněné vůbec zmatečné: smlouva o rozhodčí nevylučuje ani p. p. ani neodnímá věc na-prosto z jejich pravomoci, nýbrž odůvodňuje toliko obranu nepřislušnosti řádného soudu, která musí být učiněna včas (u prvního roku), má-li k ní býti vůbec přihlíženo.

Právní prameny: §§ 1, 42, 43 jur. n., §§ 230, 239, 471, č. 7, 477, č. 6, 503, č. 1, c. ř. s.

Literatura.

Ott: „Soustavný úvod ve studium nových zákonů procesních“, I, 23 násl.; týž: „Rechtspflege und Verwaltung“ (Festschrift für Franz Klein); Hora: „Čsl. civilní právo procesní“, I, 29 násl.; Fierich: „Unzulässigkeit des Rechtsweges“, 1912.

Václav Hora.

Pošta.

I. Podstata, úkoly a organisace poštovního ústavu; poštovní zaměstnanci. II. Historie pošty. III. Národohospodářský a finanční význam pošty; zásady poštovních tarifů. IV. Pojem, obsah a povaha poštovního práva. V. Svěrázná úprava smlouvy o poštovní dopravě. Smluvní strany. VI. Odpovědnost pošty. VII. Poštovní automobilní doprava osob. VIII. Literatura o poštovním právu.

I. Podstata, úkoly a organisace. Pošta (poštovní ústav) je ústav dopravní sui generis.

Slovem „pošta“ arciť vyrozumívá se v obecné mluvě netoliko vlastní poštovní ústav, nýbrž i dopravní předměty poštovní (poštovní zásilky), jednotlivá zařízení sloužící poštovní dopravě atd. V dalším budeme vyrozumívati jím poštovní ústav (podnik). Svým základním úkolem: obstaráváním, t. j. prováděním pokud se týče prostředkováním dopravy zpráv, „zvěstí“, vtělených v nějakou hmotnou podstatu a určených osobám třetím, liší se pošta od jiných dopravních ústavů či podniků. Kromě dopravy zpráv se arciť pošta zabývala i zabývá též dopravou zboží (balíků, peněz) a dále i dopravou osob. Posléz uvedenou dopravou se docela pošta — v době, kdy ještě nebylo železnic — zabý-

vala monopolisticky. Obstarávala pak dříve pošta vůbec dopravu sama, svými dopravními prostředky; v novější době svěřovala postupně pošta tuto dopravu železnici resp. jiným dopravním prostředkům a dnes jen v malé míře používá pro dopravu svých zásilek vlastních dopravních prostředků (ku př. svých automobilů); na železnici doprava poštovních zásilek po většině se děje ve vlastních poštovních vozech.

Poštu charakterisuje dále to, že dopravu zpráv vůbec aneb aspoň zpráv určitého druhu provozuje výlučně, totiž jako monopol nebo regál, nepřipouštějící soutěže jiných dopravních ústavů nebo jednotlivců.

Dopravu ostatních druhů zásilek a dopravu osob obstarává nyní pošta vedle jiných ústavů, tudíž s nimi v tomto směru soutěží.

Pošta svým posláním a svými úkoly plní životní požadavky jednotlivců i společnosti. To má arciť reflex v úpravě pozitivních norem, na poštu se vztahujících. Někdejší význam pošty jako podniku výdělečného dávno již minul. Moderní doba akcentuje v první řadě úkol pošty: zprostředkovati zprávy, obstarávati dopravu drobného zboží a převod peněz v malých částkách.

Proto shledáváme se s tím, že i když pošta je — alespoň formálně — řaděna mezi podniky, jež mají býti spravovány podle zásad soukromohospodářských, prevalují vždy nad ohledy fiskálními ohledy na veřejnou všeužitečnost pošty. Požadavek, aby poštovní ústav, který slouží všeobecným a nezbytným potřebám všech vrstev obyvatelstva, byl spravován jako veřejný ústav státní, nikoli jako výdělečný, ryze podle soukromohospodářských zásad řízený podnik, datuje se již od dávných let a zračí se i v mezinárodní úpravě poštovníctví.

Podle dnešního stavu právního přísluší poště vykonávati výhradní právo (scil. státu) zřizovati a udržovati pošty (poštovní úřady a zařízení, sloužící poštovní dopravě) a provozovati poštovní dopravu, a to písemných zpráv, a dále zřizovati a udržovati telegrafy a telefony.

Kromě dopravy písemných zpráv a dále zpráv telegrafických pokud se týče telefonních, jež je (správním) monopolem, obstarává dnes pošta též dopravu balíků, cenných a peněžitých zásilek, dále službu poukázkovou, příkazní a dobírkovou a úkony podle zákona o poštovní spořitelně a posléze dopravu osob a jejich zavazadel po silnicích.